MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
JOSEPH R. MICALLEF

Seduta tas-6 ta' April, 2011

Citazzjoni Numru. 1665/1999/1

Emanuel **HAYMAN** u martu Monica Hayman

vs

Mary **CARUANA** u żewġha Alfred, Emanuela Psaila u żewġha Andrew, William Hayman u martu Josephine, Josephine Ċiantar u żewġha Alfred, Doris Hayman, u Angela Montebello u żewġha Paul

Il-Qorti:

Rat l-Att taċ-Ċitazzjoni mressaq fid-19 ta’ Lulju, 1999, li bih u għar-raġunijiet hemm imsemmija, l-atturi talbu li din il-Qorti (a) issib li t-testment magħmul fl-24 ta’ Novembru, 1997, fl-atti tan-Nutar Paul Pulliċino minn Maria Carmela Hayman ma jiswiex u huwa mingħajr effett għaliex il-kunsens tat-testatriċi ma kienx tajjeb u ma jurix tassew l-aħħar rieda tagħha. Talbu l-ispejjeż;

Rat in-Nota tal-Eċċezzjonijiet imressqa mill-imħarrkin Alfred Caruana, Andrew Psaila, Josephine Hayman, Alfred Ċiantar u Paul Montebello fit-23 ta’ Diċembru, 1999, li biha laqgħu għall-azzjoni attriċi billi, preliminarjament, qalu li jmisshom jinħelsu milli jibqgħu fil-kawża bi spejjeż għall-atturi, għaliex huma m’humiex il-kontradittturi leġittimi tal-azzjoni attriċi u m’għandhomx *locus standi* fil-kawża ladarba m’humiex il-werrieta tal-persuna moqdija. Preliminarjament ukoll, laqgħu billi qalu li l-attriċi wkoll m’għandhiex postha fil-kawża, u għandha ċċediha safejn jirrigwarda lilha qabel ma l-kawża tista’ tkompli miexja ’l quddiem. Fil-mertu, laqgħu billi qalu li t-testment jiswa għaliex ma kien hemm l-ebda nuqqas fil-kunsens tat-testatriċi hi u tagħmlu;

Rat in-Nota tal-Eċċezzjonijiet imressqa mill-imħarrkin Mary Caruana, Emanuela Psaila, William Hayman, Josephine Ċiantar, Doris Hayman u Angela Montebello fit-23 ta’ Diċembru, 1999, li biha laqgħu għall-azzjoni attriċi billi, preliminarjament, qalu li l-attriċi m’għandhiex postha fil-kawża, u għandha ċċediha safejn jirrigwarda lilha qabel ma l-kawża tista’ tkompli miexja ’l quddiem. Fil-mertu, laqgħu billi qalu li t-testment jiswa għaliex ma kien hemm l-ebda nuqqas fil-kunsens tat-testatriċi hi u tagħmlu;

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tat-3 ta' April, 2000[1], li bih ordnat li, qabel kull ħaġa oħra, kellha ssir it-trattazzjoni tal-ewwel eċċezzjoni preliminari tal-imħarrkin dwar il-*locus standi* tagħhom fil-kawża;

Rat is-Sentenza tagħha (diversament presjeduta) tat-8 ta' Jannar, 2001[2], li biha u għar-raġunijiet hemm imfissra, laqgħet l-ewwel eċċezzjoni preliminari tal-imħarrkin Alfred Caruana, Andrew Psaila, Josephine Hayman, Alfred Ċiantar u Paul Montebello li ma kellhomx *locus standi* fil-kawża biex iwieġbu għall-pretensjonijiet tal-atturi u ħelsithom milli jibqgħu fil-kawża, bi spejjeż kontra l-atturi;

Rat ix-xhieda mressqa mill-atturi quddiem il-Qorti u kif ukoll bil-mezz tal-affidavit;

Rat ix-xhieda mressqa mill-imħarrkin quddiem il-Qorti u wkoll permezz ta' affidavit;

Semgħet it-trattazzjoni tal-avukati tal-partijiet;

Rat l-atti kollha tal-kawża;

Rat id-degriet tagħha li bihom ħalliet il-kawża għas-sentenza;

Ikkunsidrat:

Illi din hija kawża għal tħassir ta' testment minħabba difett fil-kwalita' tat-testatur. F'dan il-każ, l-atturi jgħidu li r-rieda tat-testatriċi (omm l-attur) ma kinitx tajba minħabba li dak li ssemma fit-testment ma kienx tassew l-aħħar rieda tagħha u kienet imġegħla tagħmel dak it-testment li bih qalgħet lill-attur 'il barra mill-wirt tagħha u ħassret dawk li kienet għamlet qablu. Huma jgħidu li xi ħadd inqeda bid-dgħufija tagħha meta kienet rikoverata f'dar tax-xjuħ;

[1] Paġ. 19 tal-proċess
[2] Paġġ. 23 – 6 tal-proċess

Illi l-imħarrkin (żwieġ il-werrieta) laqgħu billi qalu li ma messhomx kienu mdaħħla fil-kawża għaliex huma la kienu werrieta tat-testatriċi u lanqas biss jissemmew fit-testment. Laqgħu b'eċċezzjonijiet oħrajn, iżda ladarba b'sentenza mogħtija fit-8 ta' Jannar, 2001, l-ewwel eċċezzjoni tagħhom intlaqgħet, inħelsu milli jibqgħu fil-kawża u m'hemmx għalfejn li l-Qorti tistħarreġ l-eċċezzjonijiet l-oħrajn tagħhom;

Illi, min-naħa tagħhom, l-imħarrkin ħut l-attur (werrieta) laqgħu billi qalu li l-attriċi ma kellhiex postha fil-kawża għaliex hija ma kinitx werrieta ta' ommhom. Fil-mertu, ċaħdu li r-rieda ta' ommhom meta għamlet l-aħħar testment tagħha kienet ħażina jew li hija kienet imġegħela tagħmel dak it-testment fuq qalbha;

Illi l-Qorti tirrileva li l-atti ta' din il-kawża mxew flimkien ma' l-atti ta' kawża oħra fl-istess ismijiet[3] li s-sentenza tagħha ngħatat illum ukoll. Xi xhieda li tgħodd għal din il-kawża jinsabu fl-atti ta' dik il-kawża;

Illi l-fatti li joħorġu mill-atti tal-kawża juru li omm l-attur, Maria Carmela Hayman, armla minn William, mietet fis-17 ta' Jannar tal-1998 meta kellha ħamsa u tmenin (85) sena[4]. Dak iż-żmien kienet toqgħod fid-Dar tax-xjuħ San Vinċenz de Paule fejn kienet iddaħħlet wara li saritilha operazzjoni fi sptar f'Ottubru tal-1997. Fl-24 ta' Novembru, 1997[5], hija għamlet testment li bih ħassret kull testment ieħor li hija kienet għamlet qabel u ħatret lis-sebgħa wliedha bħala werrieta universali meħlusa mill-obbligu tal-kollazzjoni. Mat-testment, li sar fir-Residenza msemmija, nhemeż ċertifikat mediku maħruġ minn psikjatra[6] li twassal hemm minn wieħed minn uliedha u raha f'dik id-Dar dak inhar li sar it-testment[7]. Fl-imsemmi testment, l-attur huma msejjaħ bl-isem ta' "Wallace", li kien l-isem li hu kien magħruf bih mill-familja tiegħu tul iż-żmien biex jitfakkar iben ieħor li kellu l-istess isem u li kien miet qabel ma twieled l-attur;

[3] Ċitazz. Nru. 1664/99JRM
[4] Dok "A", f'paġ. 5 tal-proċess
[5] Dok "B", f'paġġ. 6 – 7 tal-proċess
[6] Dok f'paġ. 8 tal-proċess
[7] Xhieda ta' Dr. Peter Muscat 26.2.2002, f'paġġ. 124 – 5 tal-atti tal-kawża 1664/99JRM

Illi l-imsemmija Maria Carmela Hayman kienet romlot f'Awissu tal-1986. Il-wirt ta' żewġha kien regolat b'testment *unica charta* tal-20 ta' Ġunju, 1983, fl-atti tan-Nutar George Cassar;

Illi wara xi żmien li marret tgħix ma' bintha Josephine Ċiantar[8], kienet marret toqgħod fid-dar mal-atturi u l-familja tagħhom fil-Fgura. F'Ottubru tal-1990[9], hija għamlet testment aġġuntiv li bih ħalliet lill-attur b'titolu ta' legat sehemha minn għalqa li tinsab fi Triq Ħaż-Żabbar, fil-Fgura. Mill-bqija ikkonfermat l-imsemmi testment *unica charta*. Hija reġgħet għamlet testement ieħor aġġuntiv fl-1 ta' Mejju, 1995[10], u li bih ħalliet legat ieħor, din id-darba f'parti minnu "*di cosa altrui*", favur l-attur binha (bis-sostituzzjoni favur uliedu jekk kemm-il darba jmut qabilha) ta' xi "komoditajiet" immobbli fl-istess inħawi fil-Fgura, filwaqt li ikkonfermat iż-żewġ testmenti li kienet għamlet qabel;

Illi Carmela Hayman damet toqgħod mal-atturi u wliedhom xi ħdax-il sena, sa nofs l-1997, wara li waqgħet u kisret riġilha l-lemini u żlugat il-ġog ta' qaddha u ma kenitx tista' tinżel aktar mis-sodda[11]. Sa Jannar kienet għadha tiekol mill-ikel li jipprovdilha l-isptar u ikel ieħor li kienu joħdulha qrabatha u titkellem u tagħraf lil min imur jaraha[12]. Imbagħad saħħitha marret għall-agħar u bilkemm kienet tisma' u tagħraf lil qrabatha[13], u ngħatat il-Griżma tal-Morda aktar minn darba kemm damet rikoverata[14]. Fl-aħħar żmien kienet waqfet titkellem u tiekol biss ikel magħsur jew f'għamla likwida[15]. Meta ddaħħlet fir-Residenza San Vinċenz, kien sarilha "*mental score test*" li ma kienx komplut imma li minnu Hayman irreġistrat riżultat ta' tliet tweġibiet minn sebgħa magħmula lilha (l-eżami kollu normalment ikun fih għaxar mistoqsijiet)[16] minn tabib;

---

[8] Affidavit tal-imħarrek William Hayman 1.4.2004, f'paġ. 103 tal-proċess
[9] Dok "B", f'paġġ. 6 – 8 tal-atti tal-kawża 1664/99JRM
[10] Dok "Ċ", f'paġġ. 9 sa 11 tal-atti tal-kawża 1664/99JRM
[11] Affidavit tal-attriċi 30.1.2001, f'paġ. 34 tal-proċess
[12] Affidavit tal-imħarrek William Hayman 1.4.2004, f'paġ. 105 tal-proċess
[13] Affidavit ta' Joanna Abugrin 6.2.2001, f'paġ. 39 tal-proċess
[14] Affidavit tal-attur 23.1.2001, f'paġ. 32 tal-proċess
[15] Affidavit ta' Lily Hayman 6.2.2001, f'paġ. 36 tal-proċess
[16] Xhieda ta' Dr. Stephanie Dalli 9.11.2001, f'paġġ. 58 – 9 tal-proċess

Illi f'Lulju tal-1999, l-atturi fetħu din il-kawża;

Illi għal dak li jirrigwarda l-konsiderazzjonijiet ta' natura legali marbutin mal-każ tal-lum, din il-Qorti trid toqgħod fuq dak li tinbena fuqu l-azzjoni attriċi. F'din il-kawża, l-atturi jqisu li laħħar testment ta' Maria Carmela Hayman ma jiswiex għaliex kien ir-riżultat ta' pressjoni li huma jgħidu li saret mill-imħarrkin jew min minnhom b'mod li r-rieda tat-testatriċi ma kinitx dik li toħroġ mill-imsemmi testment;

Illi għalhekk, il-kwestjoni legali ewlenija m'hijiex dwar jekk Maria Carmela Hayman kinitx f'qagħda mentali li tagħmel testment, imma jekk ir-rieda tagħha meta għamlet l-aħħar testment kinitx suġġetta għal pressjoni magħmula minn ħaddieħor u mhux ir-riżultat tar-rieda ħielsa tagħha. Dan qiegħed jingħad għaliex, ladarba l-atturi għażlu li jibnu l-azzjoni tagħhom fuq il-kawżali tal-vizzju tal-kunsens minħabba r-rieda mġegħela tat-testatriċi, ifisser li huma impliċitament jaċċettaw li l-imsemmija testatriċi kellha l-kapaċita' li tagħmel testment. L-impunjazzjoni ta' testment fuq il-kawżali tal-pressjoni jew vjolenza fuq ir-rieda tat-testatur m'hijiex kompatibbli mal-impunjazzjoni ta' testment fuq il-kawżali tal-inkapaċita' mentali tal-persuna li tagħmel testment[17]. Naturalment, il-ħila jew kapaċita' mentali ta' persuna li tagħmel testment tista' titfa' dawl fuq il-kwalta' ta' ħażen li jinqeda bih ħaddieħor biex iwebbilha tagħmel testment;

Illi meta wieħed jitkellem dwar pressjoni jew vjolenza fuq il-kunsens ta' persuna fil-każ ta' testment, ikun qiegħed jitkellem dwar l-istess raġuni li s-soltu twaqqa' kull rabta kuntrattwali oħra magħmula *inter vivos*[18]. Fil-każ ta' testment, iżda, l-liġi tissanzjona lil min ikun ġiegħel persuna biex tagħmel testment jew li tagħmlu mhux skond ir-rieda ħielsa tagħha billi ġġib lil dik il-persuna bħala waħda li ma jistħoqqilhiex li tiret lit-testatur li jkun[19];

---

[17] App. Ċiv. **28.5.1926** fil-kawża fl-ismijiet ***D'Anastas utrinque*** (Kollez. Vol: **XXVI.i.498**)
[18] Artt. 974 u 977 tal-Kap 16
[19] Art. 605(1)(ċ) tal-Kap 16

Illi l-atturi jitkellmu dwar pressjoni li saret fuq it-testatriċi li ħassret il-kunsens tagħha. Madankollu, l-Qorti tara li, jekk wieħed jifli sewwa x-xhieda mressqa minnhom, jidher li ikkonċentraw fuq il-kwestjoni dwar jekk Maria Carmela Hayman kinitx f'qagħda fiżika-mentali li tagħmel testment. Il-Qorti ma tistax titbiegħed mill-kawżali tal-Att taċ-Ċitazzjoni hi u tqis is-siwi tal-azzjoni attriċi, għaliex inkella tkun qiegħda tmur lil hinn minn dak minnha mitlub;

Illi fil-każ ta' vjolenza li twassal għal tħassir ta' testment jingħad li "*non si esige un timore capace di influire sopra un uomo vigoroso; basta che i fatti sieno tali da poterne dedurre che il testatore non abbia disposto di sua piena volonta', o che la violenza produsse un costringimento capace di obbligare il testatore a fare quello che non avrebbe voluto*" [20];

Illi huwa miżmum li biex l-għamil qarrieq ikun mottiv ta' nullita' irid jintwera li l-qerq użat ikun tali li, mingħajru, it-testatur ma kienx jagħmel id-dispożizzjonijiet testamentarji li fil-fatt għamel. Il-fatt waħdu li testatur jiddisponi f'testment b'mod li joqgħod għax-xewqa ta' persuna oħra u biex jikkuntentaha ma tqiesx bħala biżżejjed biex jista' jingħad li tali testment huwa frott il-qerq. Għaliex biex l-impunjattiva tirnexxi jeħtieġ jirriżulta li r-rieda tat-testatur ġiet imdawra minħabba tali qerq u li t-testatur ma kienx jiddisponi kif iddispona li kieku ma kienx għall-qerq li twettaq fuqu[21];

Illi, minkejja l-kawżali magħżula minnhom, l-atturi jibni l-każ tagħhom kollu fuq allegazzjoni li l-aħħar t-testment ta' Maria Carmela Hayman sar bla ma hija kienet f'qagħda li tintebah li dak il-ħin kienet qiegħda tagħmel testment. Biex isaħħu din il-fehma tagħhom, xehdu (u magħhom fl-istess sens uliedhom u xi qraba ta' dawn) li kemm damet rikoverata fid-Dar San Vinċenz de Paule, it-testatriċi kienet fi stat kważi-veġetativ u ċċassata fejn la kienet tisma', tagħraf u titħarrek minn jeddha mis-sodda li kienet fiha. Dan jikkontrasta għal kollox mal-istampa li jpinġu l-imħarrkin ta' persuna li kienet issegwi kulma jsir

[20] Laurent *Principii di Diritto Civile* (Vallardi Editore, 1881) Vol VIII, Cap. V, sez. IV, nn 4 e 2

[21] App. Ċiv. **15.2.1957** fil-kawża fl-ismijiet ***Cachia vs Cachia et*** (Kollez. Vol: **XLI.i.83**)

madwarha, tiekol kulma jitressaq quddiemha, titniżżel missodda u tinħareġ u tiddawwar mal-ambjenti tad-Dar u tagħraf (sal-aħħar jiem ta' ħajjitha) lil kull min imur jaraha. Sadattant, iż-żewġ partijiet huma konvinti li qegħdin jitkellmu u jixhdu dwar l-istess persuna. Mill-provi li kellha għad-dispożizzjoni tagħha – magħdud *video casette* u *compact disc* ta' xi okkażjonijiet f'ħajjet it-testatriċi – setgħet tara b'xi mod "ħaj" il-qagħda tat-testatriċi li turi ċerta dgħufija li wieħed jistenna li jara f'persuna tal-eta' tagħha;

Illi l-Qorti tistenna li l-partijiet iġibu rwieħhom b'dan il-mod, l-iżjed meta wieħed jara dan il-każ fil-qafas tal-kwestjonijiet jaħarqu li kienu nibtu bejn iż-żewġ naħat tul iż-żmien u li xegħlu bit-teħid ta' proċeduri reċiproċi fil-Qrati, kif tixhed il-kawża li kienet miexja flimkien ma' din. Temmen, fl-aħħar analiżi, li kull verżjoni jkollha xi ftit missewwa u xi ftit li jkun imżewwaq. Tifhem ukoll li n-nuqqas ta' qbil fl-apprezzament tal-fatti kif jarawhom il-partijiet huwa ċirkostanza li tiġri f'każijiet bħal dawn bħalma sseħħ f'bosta każijiet oħrajn, iżda b'daqshekk, ma jwassalx lill-Qorti biex tieqaf mit-tiftix tagħha biex tara fejn huwa s-sewwa u kif dan joħroġ mill-provi li jitressqu quddiemha. Għalhekk, il-Qorti trid tfittex is-sewwa minn għejjun ta' prova oħra, kemm jista' jkun mhux marbuta b'xi interess minn xi waħda mill-partijiet;

Illi f'dan ir-rigward ingħad li l-fatt li persuna terġa' taħsibha wara li tkun għamlet testment u turi x-xewqa li trid tibdel dak li għamlet ma jfissirx b'daqshekk li dik il-persuna ma hijiex f'qagħda li turi fehma ġdida jew li dik il-fehma ġdida hija tabilfors ir-riżultat ta' pressjoni li jagħmel ħaddieħor fuqha[22];

Illi mbagħad hemm il-kwestjoni tal-grad tal-prova li jrid jintlaħaq biex iwassal għall-konvinċiment li, minn dak li jidher, il-mejta kienet tassew ġiet imġegħla jew imħajra b'qerq tersaq biex tagħmel it-testment. Dawn il-provi riedu wkoll jintrabtu mal-waqt li kien qiegħed isir it-

[22] App. Ċiv. **2.3.2010** fil-kawża fl-ismijiet ***Victoria Xuereb vs Joseph Refalo et***

testment minnhom attakkat u mhux minn ċirkostanzi li jkunu dehru fi żminijiet oħrajn, qabel jew wara l-fatt[23];

Illi fis-sottomissjonijiet magħmula mill-għaref difensur tal-atturi waqt it-trattazzjoni tal-għeluq tal-każ, issemmew żewġ ċirkostanzi li, skond l-atturi, jixhdu li sar qerq fuq it-testatriċi. L-ewwel waħda hi l-fatt li l-imħarrka Anġela Montebello nnifisha stqarret li riedet 'l ommha tagħmel testment wara li kienet għamlet tiftix u irriżultalha li tassew li ommha kienet għamlet testmenti oħrajn minbarra dak li kienet għamlet ma' żewġha *unica charta.* It-tieni raġuni hi li, bil-mod kif Maria Carmela Hayman għamlet l-aħħar testment, sehem l-attur naqas u dan juri l-qerq li sar bi ħsara għalih u bħala effett ta' dak it-testment. Il-Qorti, bir-rispett, ma tqisx li xi waħda minn dawn iż-żewġ raġunijiet twassal għall-prova u l-konvinċiment li t-testament li għamlet id-*decuius* kien il-frott ta' qerq eżerċitat fuqha. Kif ingħad qabel, sakemm persuna għadha ħajja u kapaċi, għandha l-jedd li tagħmel b'ġidha kulma tħalliha tagħmel il-liġi. Il-fatt li persuna tintlaqat ħażin b'bidla f'testment, ma jfissirx li dak it-testment ikun sar taħt l-influwenza tal-qerq jew bil-kunsens vizzjat. Bħalma ċ-ċirkostanzi tal-ħajja jinbidlu mal-medda taż-żmien hekk ukoll ir-rieda tal-bniedem li, meta jara l-affarijiet kif tassew ikunu, jista' jisgħob bih b'li jkun għamel qabel jew jagħmel xi ħaġa biex tkun tirrifletti aktar dak li ġara wara. L-ebda waħda minn dawn iċ-ċirkostanzi ma tixhed vjolenza tal-kunsens. L-istess għaref difensur isemmi wkoll nuqqasijiet fit-testment, bħal, per eżempju, żball fin-numru tal-Karta tal-Identita' tat-testatriċi u isimha. Ladarba l-kawżali tal-azzjoni attriċi jitkellmu biss dwar il-vjolenza u l-vizzju tal-kunsens tat-testatriċi, dawn is-sottomissjonijiet ma jistgħux jitqiesu f'din l-istanza, kif sewwa argumenta l-għaref difensur tal-imħarrkin;

Illi, fil-fehma tal-Qorti, l-atturi ma waslux għal dan il-grad ta' prova li juru li, dak inhar li għamlet l-aħħar testment tagħha, Maria Carmela Hayman kienet fi stat tal-moħħ li ġegħelha tagħmel xi ħaġa li ma riditx jew li għamlet xi ħaġa li, kieku ma kienx għat-tħajjir li sarilha, kienet

[23] P.A. **8.3.1952** fil-kawża fl-ismijiet ***Mifsud et vs Giordano et*** (Kollez. Vol: **XXXIV.ii.404**)

tagħmilha mod ieħor. Id-dgħufija fiżika tagħha u ż-żmien tagħha meta sar it-testment ma ntwerewx li kienu tali li ħolqulha impediment biex tfisser ir-rieda u x-xewqa tagħha jew li tirreżisti għal xi suġġeriment, talba jew saħansitra theddida li seta' għamililha xi ħadd biex terġa' tibdel il-fehma tagħha. Għall-kuntrarju, bil-mod kif l-atturi ressqu x-xhieda tagħhom – jekk kellha titwemmen – għandu jirriżulta li fil-qagħda li kienet Maria Carmela Hayman lanqas biss kienet f'qagħda li tirreaġixxi għal imġiba bħal dik minn terzi, aħseb u ara kemm tħossha mhedda;

Illi, minbarra dan, l-atturi ma wrewx min kien li, fil-fehma tgħhom, wettaq dik il-pressjoni jew vjolenza fuq Maria Carmela Hayman. Allegazzjoni serja ta' qerq magħmul fuq persuna ma ssirx fatt pruvat għar-raġuni sempliċi li persuna tkun bidlet it-testment tagħha. Huwa minnu li l-imħarrkin Doris Montebello Hayman u Emanuela Psaila kienu marru flimkien man-Nutar fid-Dar tax-Xjuħ, iżda xehdu li ma kinux qagħdu fil-kamra fej kien qiegħed isir it-testment u warrbu 'l bogħod minn hemm[24], u kif ukoll li kienet l-istess ommhom li, sa minn meta kienet għadha rikoverata fl-isptar San Luqa, kienet talbet għal darba tnejn biex joħdulha nutar ħalli tagħmel testment[25]. Dawn iċ-ċirkostanzi ma jwasslux lill-Qorti biex taqbel mal-atturi li dak il-ħin it-testatriċi kienet mhedda jew intlagħbet b'xi qerq biex tagħmel it-testment mod ieħor milli kif riedet tagħmlu;

Illi b'żieda ma' dan il-Qorti ddur fuq ix-xhieda tal-psikjatra li raha dak inhar li għamlet it-testment u ċ-ċertifikat li ħalla meta irreġistra li "*she is fully conscious, orientated to place and person, but is not sure of the date, however she knows it is Monday and November. She recalls correctly that her husband is dead and that she has seven children whom she named in order of birth. She wishes to make a will dividing her property equally amongst all her children. She possesses testamentary capacity*"[26]. Minbarra dan il-kliem ċar u rilevanti magħmul dak inhar li sar it-testment

[24] Xhieda ta' Emanuela Psaila 13.10.2005, f'paġġ. 166 – 7 tal-atti tal-kawża 1664/99JRM
[25] Xhieda tal-imħarrka Doris Hayman 19.1.2006, f'paġ. 190 tal-proċess
[26] Paġ. 8 tal-proċess

attakkat, il-psikjatra xehed ukoll li t-testatriċi tkelmet miegħu u meta deher qarib tagħha hu u jeżaminaha għarfitu. Qal ukoll li ma sarilha l-ebda ndħil sakemm kien qiegħed jeżaminaha[27]. L-atturi ma nqdewx bil-fakulta' li jagħmlu l-kontro-eżami tal-imsemmi xhud;

Illi huwa minnu li l-atturi ressqu b'xhud tagħhom it-tobba li raw lil Maria Carmela Hayman minn x'ħin iddaħħlet fir-Residenza San Vinċenz de Paule sa dak inhar li ċċertifikawha mejta. Minn din ix-xhieda ħareġ li, meta sarilha l-"*mini mental score test*", bosta mistoqsijiet li sarulha ma kinitx f'qagħda li tweġibhom[28]. Ħafna mill-mistoqsijiet kienu wkoll sempliċi. Iżda l-istess xhieda ma eskludewx tabilfors li Hayman setgħet turi r-rieda tagħha, u qalu li dak ir-riżultat seta' kien effett ta' I.Q. baxx jew ta' dipressjoni. Il-Qorti tqis li l-ebda waħda minn dawn iż-żewġ ipoteżi ma tissarraf fi stat ta' inkapaċita' mentali biex wieħed jersaq ħalli jagħmel testment u juri r-rieda tiegħu għalhekk. Minbarra dan, jirriżulta wkoll mill-istess xhud li fil-*file* tal-anzjana ma kien hemm l-ebda notament li jixhed li kienet konfuża, aggressiva jew mentalment instabbli b'mod li nħasset il-ħtieġa li tittieħed konsulta psikjatrika[29];

Illi meta mbagħad wieħed jara x'jgħid l-aħħar testment ta' Maria Carmela Hayman, wieħed isib li kien jaqbel sewwa mad-dikjarazzjoni li hija għamlet lill-psikjatra li raha sewwasew qabel resqet għall-pubblikazzjoni tiegħu. Huwa testment indikattiv ta' dispożizzjoni fejn it-testatriċi ħalliet lil uliedha kollha werrieta tagħha ndaqs bla ebda preferenzi. Din ir-rieda wieħed jista' bla xkiel ta' xejn iqisha bħala waħda raġonevoli għal min ikun jixtieq iħalli kollox kemm jista' jkun indaqs u bla ma jħalli aktar inkwiet[30]. Huwa fatt ukoll (rilevat mhux mingħajr raġuni mill-għaref difensur tal-imħarrkin waqt it-trattazzjoni tal-għeluq) li l-atturi lanqas ma ressqu b'xhud lin-Nutar li ippubblika t-testment attakkat. Minbarra dan, jirriżulta li wieħed miż-żewġ xiehda tal-istess testment kien Nutar Pubbliku ieħor. Il-Qorti ma jidhrilhiex li tkun qiegħda tagħmel assunzjoni fiergħa meta tgħid li dawk iż-żewġ

[27] Xhieda ta' Dr. Peter Muscat 26.2.2002, f'paġġ. 124 – 5 tal-atti tal-kawża 1664/99JRM
[28] Xhieda ta' Dr. Ronald Fiorentino 28.1.2002, f'paġġ. 74 – 6 tal-proċess
[29] Xhieda ta' Dr. Stephanie Dalli 9.11.2001, f'paġ. 55 tal-proċess
[30] App. Ċiv. **22.5.1931** fil-kawża fl-ismijiet ***Tirchett vs Manġion*** (Kollez. Vol: **XXVIII.i.74**)

uffiċjali pubbliċi kienu garanzija li dak li kien qiegħed isir hu u jintgħamel it-testment kien mera ta’ dak li tassew riedet il-parti li kienet qiegħda tagħmel dak l-att pubbliku u li ma kinux komparteċipi f’imġiba li tmur kontra l-liġi u ġġib magħha sanzjonijiet mhux żgħar;

Illi fid-dawl ta’ dawn il-konsiderazzjonijiet kollha u tal-fatti li ħarġu mill-atti, l-Qorti ssib li ma ntweriex li dak il-ħin li Maria Carmela Hayman għamlet l-aħħar testment tagħha, ir-rieda tagħha kienet karpita minn vizzju li żammha milli tagħmel testment li jiswa u milli tgħid fih dak li riedet tagħmel bla ndħil. Għalhekk, filwaqt li sejra tilqa’ t-tieni eċċezzjoni tal-imħarrkin uliedha, sejra tiċħad it-talba attriċi fuq nuqqas ta’ prova tajba;

Illi għal dak li jirrigwarda **l-ewwel eċċezzjoni preliminari**, fid-dawl tal-fehma li waslet għaliha l-Qorti dwar it-talba fil-mertu, m’huwuex meħtieġ li tqis jekk l-attriċi Monica Hayman għandhiex interess ġuridiku li tkun fil-kawża;

Għal dawn ir-raġunijiet il-Qorti qiegħda taqta’ u tiddeċiedi l-kawża billi:

Tastjeni milli tqis l-ewwel eċċezzjoni tal-imħarrkin;

Tilqa’ t-tieni eċċezzjoni tal-imħarrkin billi mistħoqqa fil-fatt u fil-liġi;

Tiċħad it-talba attriċi u ssib li ma ntweriex li r-rieda tat-testatriċi meta għamlet l-aħħar testment tagħha kienet milquta minn xi nuqqas li jwassal għat-tħassir tal-istess testment tagħha; u

Tordna li l-atturi jħallsu **l-ispejjeż tal-kawża**, magħdudin dawk tas-sentenza preliminari tat-8 ta’ Jannar, 2001, kif hemm ordnat.

< Sentenza Finali >

---------------------------------TMIEM---------------------------------